

Socialdepartementet

Jämställdhetsenheten

103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet *Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld* (SOU 2018:37)

Diarienummer S2018/03375/JÄM

Sammanfattning

TRIS – Tjebers rätt i samhället instämmer med utredningen att arbetet med våldsutövare alltid måste utgå från den våldsutsattas skyddsbehov, inte minst om våldsoffret är ett barn. Detta är särskilt angeläget i brott med hedersmotiv, eftersom hotbilden mot den våldsutsatta är mycket komplex och oftast sträcker sig bortom hot om våld från en enskild gärningsman. Därför anser TRIS att skyddsbehovet för personer utsatta för hedersrelaterad brottslighet bör beaktas noggrant i arbetet med våldsutövare. Det sammantagna våldspreventiva arbete som utredningen föreslår bör därför vara väl förankrat i såväl praktisk som teoretisk kunskap om hedersvåldet och förtryckets specifika karaktär och uttryck. Dessutom vill TRIS understryka vikten av att, i enlighet med Sveriges åtaganden om internationella konventioner, alltid ha ett tydligt barnperspektiv i utarbetandet av förslag som rör förebyggande arbete mot våldsbrott.

TRIS välkomnar flera av de förslag som presenteras i utredningen, exempelvis förslaget om att inrätta ett nytt Centrum för samordning och kunskapsutveckling kring förändringsarbete med våldsutövare. Ett sådant centrum med fokus på kompetenshöjning bland personal, utarbetning av anpassade behandlingsprogram för våldsutövare, samt etablering av samarbeten med andra aktörer, exempelvis ideella föreningar, i det förebyggande arbetet ser TRIS mycket positivt på. Däremot har TRIS bland annat invändningar mot formuleringen av den föreslagna nya sekretessbrytande regeln samt mot förslaget om att erbjuda våldsutövare tillfälliga boenden i syfte att låta brottsoffret bo kvar i hemmet.

14.1.2 Beaktandet av barns behov av egen information (att utöka 5 kap. 7 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen)

TRIS instämmer i förslaget att barns behov av egen information särskilt ska beaktas när barnet eller någon närstående till barnet utsätts för våld i hemmet. Dock anser TRIS att barnperspektivet behöver förtydligas ännu mer. Utöver att ge information till barnet anser TRIS att stöd ska erbjudas och anpassas efter barnets behov och särskilda förutsättningar.

Detta är oerhört viktigt när barn utsätts för hedersrelaterat våld av familjemedlemmar. I en hederskontext där barn utsätts för våld är det vanligt förekommande att barnet inte förmår att förstå sin egen våldsutsatthet av en närstående eftersom våldet ofta bäddas in i en retorik av att man gör det för deras eget bästa och av kärlek till barnet, och för att det syftar till att bevara familjens heder som är överordnat allt annat. Exempelvis kan bröder utöva våld mot systrar i syfte att ”korrigera” normbrytande beteende, och detta motiveras i termer av kärlek för systemen. I liknande fall behöver barnet hjälp med att hantera information från utomstående och stöd i att förstå sitt behov av skydd från en våldsam närstående – även om barnet självt inte nödvändigtvis benämner våldet som våld. Här krävs breda kunskaphöjande insatser för personal inom hälso- och sjukvården kring barns utsatthet i en hederskontext. Framtagandet av informationsmaterial anpassat efter barns utsatthet inom en hederskontext skulle med fördel kunna förläggas hos Länsstyrelsen Östergötland som har det nationella regeringsuppdraget att förebygga och motverka hedersrelaterat förtryck och våld.

TRIS instämmer helt i utredningens konstaterande att barns ”rätt till trygghet och säkerhet” (sid. 224) alltid måste vara prioriterat. Men för att förstå vad trygghet och säkerhet verkligen innebär i praktiken för barn utsatta för hedersvåld anser TRIS att det krävs höjda kunskaper om hedersvåldets grundläggande mekanismer hos hälso- och sjukvårdspersonalen. Informationen som ges barn ska vara utformat med hänsyn till karaktären av det våld som barnet blivit utsatt för. Hedersrelaterat förtryck och våld sker inte i ett vakuum – den måste förstås och bekämpas utifrån det sammanhang det utövas inom. En flicka som exempelvis blivit könsstympt behöver information om hur hon ska söka stöd och få tillgång till återkommande hjälpinsatser över tid för att kunna bli hjälpt i det som övergreppet orsakat i form av ett livslångt fysiskt och psykiskt ärr. Personalen som möter ett sådant barn behöver kunskap om det hedersrelaterade våldet och förtryckets kollektiva karaktär, vilket får konsekvenser för hur man bör förhålla sig till de närstående till barnet. Det är också viktigt att personal som möter en könsstympt flicka förstår att avsikten med övergreppet är att kontrollera flickors sexualitet och garantera hennes oskuld tills hon gifter sig. Med dessa kunskaper tills hands kan stödinsatser utformas för att tillgodose flickans behov av känslomässigt och psykologiskt stöd, vid sidan av det rent fysiologiska hjälpbehovet.

TRIS anser vidare att information som ges till barn ska ta avstamp i och återspegla det svenska samhällets övergripande intention att skydda alla barn från våld, utan undantag. I detta ingår att identifiera och definiera uttryck för hedersrelaterat förtryck och våld mot barn och unga som brott. Föreliggande utrednings förslag bör beakta och ligga i linje med utlåtanden i utredningen *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet* (SOU 2018:69) som särskilt lyfter barnperspektivet genom att tydligt markera mot barnåktenskap och föreslår att det kriminaliseras (och ska kunna straffas med fängelse i upp till fyra år).

14.2 Samordnade insatser och upprättande av SIP för våldsutövare

TRIS instämmer i förslaget att ta ett gemensamt grepp om att samordna insatser för såväl våldsutövare som våldsutsatta. TRIS erfar att samordning mellan myndigheter och instanser ofta brister i ärenden med hedersvåldsutsatta personer som har sökt skydd. Vi välkomnar modeller och verktyg som underlättar arbetet med att ge stöd och skydd för personer utsatta för våld av närstående. Genom att upprätta SIP för våldsutövare torde det ge bättre förutsättningar för att även den våldsutsattas behov i sin tur samordnas lättare. Inte minst är detta viktigt för personer som riskerar att återfalla i våldsbrott. Har man bättre överblick

gemensamt hos berörda myndigheter kan man ägna större tid åt att höja kvaliteten i det återfallsförebyggande arbetet. Att en person hamnar mellan stolarna i ett läge när en hotbild finns, exempelvis mot en ung kvinna som söker skydd från en närstående som utövat hedersvåld, är oerhört riskfyllt. Kan man undvika det genom att arbeta fram samverkansmodeller myndigheter emellan vinner inte bara våldsoffren på det, utan även samhället i stort genom att hjälpinsatser blir effektivare.

14.3 Boende för våldsutövare

Förslaget om att kommuner ska hänvisa våldsutövare till tillfälliga boenden, i de fall det bedöms lämpligt, anser TRIS är verkningslöst när det gäller våldsutövare av hedersrelaterad brottslighet. Detta bör utredningen tydliggöra i sitt förslag. I samband med att en person, oftast en kvinna, blir utsatt för hedersvåld av en närstående uppstår ett skyddsbehov i form av att det är den våldsutsatta som behöver komma bort från den fysiska men också den sociala miljö där våldet har förekommit. Detta bottnar i att hedersrelaterat våld och förtryck har en kollektiv karaktär. Det betyder att även om den närstående som utövat själva våldshandlingen placeras på ett tillfälligt boende – så som förslaget lyder – så försvinner inte hotbilden mot den våldsutsatta som bor kvar i det egna hemmet. Snarare ökar risken för den våldsutsatta att bli föremål för ytterligare våldshandlingar från det kollektiv (familj och släkt) som gärningsmannen tillhör. Därför anser TRIS att det alltid är nödvändigt att det är den *våldsutsatta* som erbjuds ett nytt boende under skyddade former i de fall det rör sig om våld med hedersmotiv. Det är otänkbart att som hedersvåldsutsatt bo kvar i hemmet medan våldsutövaren flyttas till ett tillfälligt boende, eftersom det hedersrelaterade våldet alltid utmäts och motiveras av fler personer än själva våldsutövaren. Detta bör noggrant tas i beaktande i utformandet av det nya förslaget.

14.4 Inrätta Centrum för samordning och kunskapsutveckling kring återfallsförebyggande insatser

TRIS välkomnar förslaget om att inrätta ett nytt kunskapscentrum kring återfallsförebyggande insatser. Det är glädjande att fokus läggs på kunskapsutveckling. TRIS erfarenhet är att det finns ett enormt behov av kompetenslyft på ett nationellt plan i hanteringen av ärenden med hedersmotiv inom en rad verksamheter. Ett centrum för samordning och kunskapsutveckling som utredningen föreslår skulle kunna bana väg för en sådan kunskaphöjande insats. TRIS anser att kunskapen kring män som utövar våld med hedersmotiv behöver innefatta en problematisering av män som både förövare och offer i en hederskontext. Detta är särskilt angeläget i arbetet med unga män som har blivit starkt pressade eller tvingade till att utöva våld mot en kvinnlig familjemedlem. Att förstå mekanismerna bakom sådana handlingar med hedersmotiv kan vara avgörande för utformningen av adekvata och effektiva insatser i syfte att förebygga återfall i våldsbrott. En av punkterna i förslaget (sid. 230) som handlar om att utveckla behandlingsprogram för våldsutövare kan vara ett sådant arbetsområde i vilken man även inkluderar arbete med unga män som har motiverat sina brottsliga handlingar i termer av bevarandet av familjens heder. Ett sådant behandlingsprogram skulle kunna innefatta arbete med frågor kring maskulinitet, maktutövning och synen på kvinnors rätt till självbestämmande. Arbetet skulle med fördel kunna fokusera på normförändringar och inkludera goda manliga förebilder som förespråkar jämställdhet mellan könen – något som många unga män i en hederskontext saknar.

TRIS instämmer med utredningen att lägga uppdraget att inrätta ett sådant centrum hos Socialstyrelsen.

14.5 En ny sekretessbrytande regel ska införas

TRIS tillstyrker förslaget om en ny sekretessbrytande regel för att förebygga allvarlig brottslighet. Dock anser TRIS att polisen *ska* kunna begära ut sekretessbelagda uppgifter från socialtjänst och hälso- och sjukvård vid behov när det gäller misstanke om att barn, men även unga vuxna upp till 20 år, kan utsättas för allvarlig brottslighet som kan ge straff i form av fängelse i mer än ett år.

Värnandet om den enskildes integritet, som är syftet med sekretessen, anser vi måste vägas mot omhändertagandet av barns skydd mot våldsbrott från närstående. Skälen för TRIS ställningstagande är bland annat följande: Tvångsäktenskap, som är ett brott enligt svensk lag, drabbar i stor utsträckning barn och unga vuxna upp till 20 år. Mot bakgrund av att det råder en bred politisk enighet om att hedersrelaterat förtryck och våld, varav tvångsäktenskap är ett av dess främsta uttryck, är ett samhällsproblem och måste bekämpas, bör det finnas i myndigheters intresse att göra allt i sin makt för att skydda barn och unga från att utsättas för detta. Därför ska det inte finnas något hinder för polis att begära ut sekretessbelagda uppgifter angående en närstående som exempelvis misstänks planera för att föra ett barn ut ur landet i syfte att gifta bort barnet. Detsamma borde gälla för misstanke om att föra en flicka utomlands med avsikten att låta henne könsstympas. I enlighet med utredningen SOU 2018:69 anser TRIS att lämpliga åtgärder bör vidtas för att förhindra att närstående för barn ut ur Sverige i syfte att tvinga, förmå eller vilseleda barnet att ingå äktenskap, eller för att könsstympa flickor. En sådan åtgärd skulle kunna vara att ge polisen befogenhet att få begära ut sekretessbelagd information från socialtjänst och hälso- och sjukvård om polisen gör bedömningen att informationen kan leda till att förhindra att sådana brott begås.

TRIS instämmer fullt ut i utredningens bedömning att den nya sekretessbrytande bestämmelsen inte ska begränsas till att gälla för endast brott mot *närstående*, med hänvisning till att brottslighet med hedersmotiv även kan utövas mot personer som våldsutövaren inte nödvändigtvis är närstående till.

2018-10-12, Uppsala

Talin Davidian, ordförande TRIS

Mariet Ghadimi, verksamhetschef TRIS

Serine Gunnarsson, metod- och utbildningsansvarig TRIS

TRIS – Tjejers rätt i samhället

Växel: 0774-40 66 00, info@tris.se

www.tris.se